

Dr. Kolláth György

A bűnök és büntetések világa a szeptember 11-i amerikai kataklizma után más lesz, mint volt eddig. A biztonságukat féltő emberek áldoznának a szabadságukból és összezárják a soraikat. A közhangulat szerint „a latroknak” nincs kegyelem. Nincs itt az emberi jogokkal pepecselő jogállamiság ideje. Büntetés lesz, mert kell: élve vagy halva. Semlegességnek sincs helye. Szemet szemért, fogat fogért, sőt szemfogat szemfogért!

Ha választani muszáj a szabadság és a biztonság között, és csak közülük lehet – szabad? - választani, akkor az életé az előny.

Ez a rend jól jön a kormányoknak. Olykor a látványelemekre még rá is játszanak. Mindez sokszor nem jár együtt célszerűségi, hatékonysági, eredményességi, azaz érdemi próbákkal. A mindent letaroló buldózer elve szerint lendül akcióba a rendszer. A kiterjedt ellenőrzés így rendre konjunkturális pótszer, a megelőző védelem fügefalevele. Ám valamit tényleg tenni kell. A sűrű háló néha még halat is foghat. Ezzel így önmagában - jobb híján - egyetérthetnénk. Szerény ellenvéleményt a túlzásokhoz fűznék, meglehet alkalmatlan időben. Nem tetszik, ha túl drasztikusak a papírforma szerinti büntetések, más állami megszorítások és szankciók, ugyanakkor azokat vajmi kevesen legitimálják, veszik komolyan. Az ultima ráció nem lehetne maradi és rozsdás. E század kihívásai talán hagyományos erőelemekkel nem is kezelhetők. Egyelőre nemigen látni az új válaszokat. Sőt!

A megtorló szigor filozófiája itthon is széles körben népszerű. E szempontból – komország lévén – még kevesebbet ér az elnyert szabadság, mint a frusztrált „köz” megsértett igazságérzete. Saj(nál)átos módon a drákói(bb) kormányzati attitűdnek – és elvárásnak - már a terrortámadás előtt és attól függetlenül is voltak jelei. Három éve tapasztalható, hogy a konzervatív kormányzat egyik kedvenc probléma-megoldó eszköze, törvénykezési prioritása, színlelt sikerágazata a kőkemény büntető-politika. A PR vezérelve, hogy a köznép szeret vastag ceruzával kimért ítéleteket látni. Időnként meg is kapja (a magáét). Szakemberek hiába magyarázzák, hogy a közbiztonság nem lehet csupán „érzet”. Nem a penitencia kíméletlensége, hanem annak elkerülhetetlensége tartja vissza a bűnelkövetőt. A jogi, főként az ügyvédi szakma zöme szerint az állami büntető rendcsinálás – a felszínessége folytán és a hatékony reparáció hiányában - kezd a katasztrófa-sújtotta területre emlékeztetni. Míg 10 éve egy várható ítélet jogi minősítését és a döntés súlyát az elfogulatlan (mondjuk: egyetemi) jogász három az egyhez valószínűséggel prognosztizálhatta. Ma ugyanez talán épp fordítva van.

Sem az írott, sem az „alkalmazott” jogban nincsen kellő biztonság. Tragik(omik)us kezd lenni, hogy mikor, ki ellen és minek alapján indul vagy meg sem kezdődik a büntetőeljárás? Lefogják-e a delikvenst vagy (meg)kímélik őt? Ki és minek alapján úszhatja meg eleve, avagy kapja ki mások részét is? Parlamenti képviselőink elbúj(hat)nak a mentelmi jog mögé, honatya pedig még tromfol is, ha bűnökről faggatnák. Képlékeny, kiszámíthatatlan, olykor egyenesen zsugorodó valóság a büntető-párbaj két oldalának: a megsértett jog helyrebillentésének és a védelem szabadságának esélyegyenlősége, az un. „fegyverek” azonosságának elve. Európa másmilyen.

A processzuális büntetőjog reformjáról 1998 óta nagy ívű, új, büntető eljárási törvény rendelkeznek, ám annak hatályba léptetése csepegtetve (vagy még úgy sem) folyik. Ma e körben a viszály almája az óvadék intézménye. Az, amelynek bevezetése - a kormányzati majré vagy ellenszenv okán - 2003 után további halasztást szenved. Ennek oka és üzenete közérdekű tanulság.

Cím
Óvadék
Dátum
2001.10.08.

Dr. Kolláth György

Az állami büntető-politika elvei és megoldásai mintha a késő-középkort idéznék. Esménye, a megtorlás, s a megfélemlítés útján való elrettentés. Reszkessen az a pár nyomorult, akit megcsípnék. A konzervatív (párt)politika üzen: ő a hangsúlyt a tisztességes emberekre, nem pedig a norma-szegő deviánsokra teszi. Csakhát: annak a közhatalomnak van (erkölcsi) alapja a polgárok jogsértését üldözni, amelyik kínos példamutatással betartja a törvényt. A korrekt polgári viselkedés fenntartásához nem csak büntetőjog, hanem ezernyi más dolog és előfeltétel, azaz nem vagy-vagy, hanem is-is kellene. Egy tollvonással ugyan el lehet törölni a jogi választék adott lehetőségét, mondván, hogy éretlen még ez az ország, ez az igazságszolgáltatás stb. erre a nagy liberalizmusra. Könnyebb is ezt tenni, mint kialakítani a kellő, sokoldalú infrastruktúrát. Azt, amelyik szavatolná a jog, s a piac, a szigor, s a belátás, a kompetencia-megosztás, a felelősség és a humánus, a gyakorlatiasság és az európai modell-választás együttes esélyét. Mi, jogászok abból élünk, hogy bárki bajba kerülhet. Mindenki volt – vagy lesz – legalábbis gyorsított. Ettől azonban ő még nem megbélyegezhető, kirekeszthető, elveszett ember. Nálunk a mindent vagy semmit elvől majd' mindig az utóbbi jön elő.

Az óvadék a polgári jogban régi dologbiztosíték. Ha az adós nem fizet, abból a hitelező hozzájut a pénzéhez. Régóta van ez a külföldiek által elkövetett szabálysértések kapcsán is. Ha az idegen hazaiszol, elveszik az itt biztosítékul letett pénze. Erre tekintettel eleve lefoglalás történhet. „Biztosíték” letétbe helyezése mellett hasonló elvi szabályt mond ki a büntető eljárási törvény a távollévő, külföldi terhelt büntető perére is. Európa-szerte, tehát nem csak az angolszász jogterületen mindez normálisan működik. Csak „belpolitikailag” nem megyünk ötről a hatra.

Az óvadék lényege: kérelemre, bírói döntés nyomán, letétbe rakott pénz ellenében szabadlábban védekezhet az, aki egy nem túl súlyos büntetőügyben egyszer majd vádlott, netán végül elítélt lesz. A hazai rossz fiúk (lányok?) bűnügyi óvadéka mégis, újból befagyaszta. A miéért 3 „kincstári” érv felel: az un. időszertlenség, a törvény előtti egyenlőség fellazulása és a maffia-veszély miatti félelem.

Azt, hogy mi mikor aktuális, több tényező határozza meg. Az óvadéknál pl. már tudni kéne, hogy lesz-e kölcsön-formája, a diákhitel mintájára (?) banki ajánlata, jönnek-e a fejtáncok, akik begyűjtik a megszökötteket. Vannak-e olyan bírónk, akik nem formáljogi mérlegelők, hanem szuverén döntőnkök az ilyen ügyekben is. Ezek valódi kérdések, immár három éve válasz nélkül. A tisztességes és tisztázott felelet az EU-csatlakozás hajnaláig már nem is várható? Pedig a büntetőügyekben az óvadék bevezetése akár a piacgazdaság és a jogállam együttes érvényesítésének iskolapéldája is lehetne. Az államnak ez pénzbe szinte nem is kerülne, ellenkezőleg, talán még nyerne is a bolton. Magyarországon az óvadék startja eleve óvatos már a törvényben is, mivel 8 év áristom felett, továbbá maffia-, avagy pedofil-jellegű ügyekben pl. kizárt volna.

A politikai időhúzásnál nagyobb nyomatéka lehetne pár alkotmányos elvnek. A büntető bíróság jogerős verdiktjéig mindenki ártatlan, ergo így is kellene vele bánni. Az előzetes letartóztatás nem előre hozott büntetés, s végkép nem a Ritz Hotel. A törvénytelen fogvatartás kártérítési kötelezettséggel jár. Sokan megpróbálhatnák magukat egy kicsit a lefogott „álmotkár” helyébe képzelni!? A jogállam ereje nem abban áll, hogy bármi áron kiszorítson egy beismerést a laborból. Hanem abból, hogy fair körülmények között is hatékony tud lenni. Rémsztő belegendolni, hogy a rendőrség erőfölényt is sugalló érdeke – a pacák mindig kéznél és sakkban tartva legyen – automatikusan átmegy kormányzati érdekbe, majd pedig országgyűlési döntésbe. Védő kollégák rémes történeteket mesélnek a „benti” közállapotokról, s az ott tapasztalt nyomáspróbákról. A jogállamban a cél nem szentesítheti az eszközt.

Jogos igény, hogy az eljárás alá vont személy álljon a hatóság rendelkezésére. Elvileg ehhez 3 kötött mód volna: fogvatartás, házi őrizet és óvadék. Ki merné állítani, hogy a három helyett kettő jobb, igazságosabb, tisztességesebb,

Dr. Kolláth György

avagy elegendő lenne? Az utóbbi logika szerint az egy még simább ügy(intézés) volna, sőt talán tárgyalás, perbeszéd, más sallang se kellene?!

Tény, a törvény előtti egyenlőség próbaköve ez a jogintézmény. Gazdagnak, szegénynek vízválasztó, ha rosszul alkalmazzák. Ezzel a gonddal a Nyugat megbirkózott, tehát arra nekünk is volna esélyünk. Ha a gyanúsított nem szökik meg, akkor a lerótt pénz - mely visszajár - összege másodlagos. A bíró nagyon tág határok közt mérlegelheti, hogy kinek mennyit ér a szabadsága. Ki tudná ezt jobban, mint éppen ő? Egy ki sem próbált szisztémát e címen megtorpedózni nem fair. Hasonló alapon a barlangászat, a siklóernyőzés vagy a hőlégballoonozás is betiltható lenne, hiszen abból is baj lehet.

Valódi gond ellenben az, hogy - egy rosszul működő országban - bárki tejelhet egy rossz fiú helyett, aki aztán közömbösíthető, ki is iktatható. Igenám, de egyrészt a szervezeten gyanús vagy bűnös hátteret a törvény az óvadék lehetőségén kívül rekeszti. Másrészt nem elég a maffiát csak emlegetni, de be is kell azt bizonyítani. A kudarc kockázatát pedig hiba a gyanúsítotttra telepíteni. Ha mégis, nos abban a lator rezsimek jobbak nálunk.